

EBELTOFTS SKIBSFART PÅ CHRISTIAN V'S TID

Af

JØRGEN BARFOD

Det kan vel trods alt næppe undre, men i 1600-tallet var den i dag hyggelige lille eventyrby en af de mest virksomme i provinsen med hensyn til søfart. Det er de ellers lidet påagtede *toldregnskaber*, der afslører dette forhold. Desværre er der ikke bevaret så mange af dem, men fra Christians V's tid (1670-99) findes der dog så mange, at vi kan få en forestilling om byens skibsmæssige udvikling i disse dage.

De bevarede toldregnskaber fra byerne indeholder selvfølgelig først og fremmest oversigter over de indtægter, der tilflød fra skibenes last, men i almindelighed har tolderne også til deres indberetninger til København føjet lister over de skibe, der var hjemmehørende i byerne. Denne lille artikel skal imidlertid ikke beskæftige sig med handelen, men kun med de vedføjede skibslister.

Den ældste skibsliste fra Ebeltøft er fra 1669. På en side af toldregnskaberne står den sidste del af en skibsliste, der øjensynlig har været påbegyndt på en af de foregående sider. Skibene har sandsynligvis, som de følgende skibslister, været opstillet således, at de største skibe blev nævnt først på listen og de mindste til sidst. Derfor giver denne skibsliste ikke så meget, men dog alligevel et fingerpeg om størrelsen af byens skibsflåde, idet skibene var nummererede. Listen, der desuden angav skibets ejer eller skipper giver følgende oplysninger:

37. Niels Tomsen	1	skude på 3 læster
38. Søren Jensen	1	„ „ 2 „
39. Søren Jensen	1	„ „ 2½ „
40. Jørgen Michelsen	1	„ „ 4 „

41.	Søren Rasmussen	1 skude på 3 læster
42.	Michel Sørensen	1 båd „ 1 „

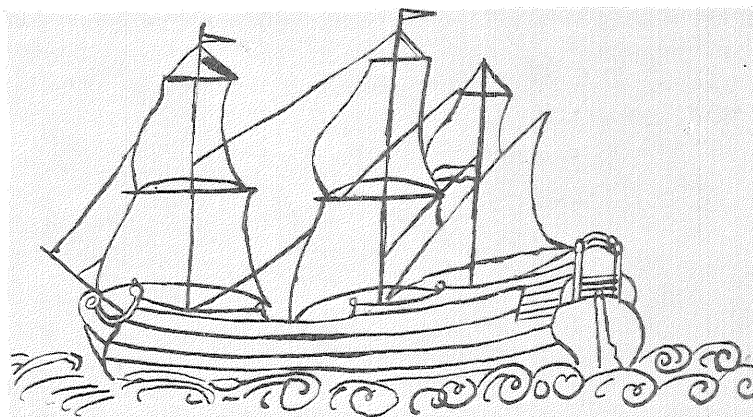
42 hjemmehørende fartøjer er et ganske pænt tal for en provinsby i disse år. Det må nemlig erindres, at svenskekrigene 10 år før havde forårsaget en betydelig nedgang i vor handelsflåde, og landets samlede handelsflåde var ikke så overvældende stor.

På grundlag af indberetninger fra slutningen af året 1672 er der foretaget en samlet opgørelse over „skibe og farkoster i hans kongelige majestæts lande“ (denne opgørelse findes i Søetaten, kgl. ekspeditioner 1673 nr. 7). Af denne ser man, at der ved København var 146 skibe, ved de øvrige byer på Sjælland 114, ved byerne på Låland og Falster 129, ved byerne på Fyn 89 og ved de jyske byer nord for Kongeåen 389. I Norge var der ialt 405 og i hertugdømmernes kongelige del 107. Det vil sige, at der ialt i kongens lande var 1379 skibe og farkoster. Det var åbenbart ved at gå fremad for handelsflåden, idet der sidst på opgørelsen er tilføjet: „Efter forrige indgivne liste for 1671 da befindes for i år mere skiberomme at være ungefæhr overalt 400“.

Denne liste for 1672 angiver imidlertid ingen læstetal, men den er opdelt efter typer i fire kolonner. Den første hedder: defensionsskibe og monterede skibe store og små, den anden hedder: skibe, den tredje: krejter, skuder, kitzer, og den fjerde: galioter, smacker og jagter. Ebeltoft er opført med et samlet tal på 36, der er fordelt med 34 krejter, skuder og ketzer, medens der står 1 i henholdsvis anden og fjerde kolonne.

Ingen provinsby på Sjælland, Låland, Falster og Fyn har så mange skibe, men for Jylland nord for Kongeåen er nævnt tre med større tal. Det er Læsø med 60, Aalborg med 51 og Aarhus med 39, men ingen af disse tre byer har skibe opført under de to første kolonner. På Læsø er det fortrinsvis fiskerfartøjer. Ebeltoft hævder sig således meget smukt, men man må dog konstatere en nedgang i antal fra 1669.

Den næste skibsliste fra Ebeltofts toldregnskaber er fra 1680. Der opregnes da 30 fartøjer på ialt 400 læster. De fem største er følgende:

Krejert fra 1600-tallet. Fremstilling af „St. Maria“ af Fredericia, bygget 1696 i Lübeck til skipper og købmand Thomas Mortensen.
– Efter Ludv. Thomsen: Kolding Sejlskibe (1933), 12.

Tommes Rasmussen	1	skude	på	27	læster
Christen Helmich	1	krejert	„	38	„
Mads Pedersen Koch	1	skude	„	22	„
Peder Basse og Søren Basse	1	„	„	21	„
velb. Jørgen Arenholtz skude på Rugård ...	1	„	„	19	„

Desuden er der 16 skuder på 10 læster og derover, 4 på fra 4 til 8 læster og endelig „5 småskuder på 2, 3 eller højst 4 læster“.

Selv om byens skibsantal i dette år er gået ned igen sammenlignet med den foregående liste står den dog nu med den næststørste flåde i læstetal af samtlige provinsbyer nord for Kongeåen. Aarhus havde 34 på 463 læster, Aalborg 45 på 385 læster og Læsø står kun opført med 35 på 359½ læster. Fradrager vi tilmed tallene på de fartøjer, der er på under 10 læster, bliver Ebeltofts placering yderligere klar. Da bliver tallene nemlig for Aarhus 21 på 394 læster og for Ebeltoft 26 på 377 læster, medens de to andre byer kun havde således: Aalborg 18 på 239½ læster og Læsø 25 på 291½ læster.

Ganske vist var de danske provinsbyers skibe ikke store. Skibe på 100 læster og derover fandtes næsten udelukkende i København. Men derfor er det dog ikke mindre interessant at konstatere Ebeltofts placering blandt provinsens største skibsfarts-

byer. Tilsyneladende var byens betydning på dette felt nogenlunde konstant i Christian V's tid. Vi får et indtryk af det, når vi betragter de følgende års skibslisters. En oversigt tager sig således ud:

1681:	31	skibe	på	470	læster
1682:	30	„	„	462	„
1683:	29	„	„	479	„
1684:	30	„	„	534	„
1685:	22	„	„	434	„
1687:	24	„	„	445	„
1688:	22	„	„	436	„
1689:	23	„	„	450	„
1690:	22	„	„	414	„
1691:	21	„	„	341	„

Skibene på over 20 læster ejedes i dette tiår af følgende:

Christoffer Globsen havde i 1681 en krejert på 39 læster, der hed *Fortuna*. Den nævnes i hvert af årene til og med 1689, hvorefter han i 1690 står opført med en skude *Fortuna* på 24 læster.

Christian Helmich havde i 1681 en krejert på 38 læster ved navn *Apelbom*. Om denne meddeles det i 1690, at den var solgt ved auktion til Aarhus. I 1687 nævnes Hans Helmich, vel en slægtning, med en skude *St. Johannes* på 22 læster, men allerede i det følgende år bemærkes det, at samme skude var strandet.

Tommes Rasmussen angives i 1681 som ejer af en skude *Fortuna* på 27 læster. Han døde i 1684 og skuden overgik til sønnen Rasmus Tommesen, der står opført som ejer af den i alle de følgende år.

Michel Andersen Basse havde en skude på 22 læster i 1681. Denne, der hed *Macrellen*, nævnes i alle årene til og med 1691. I 1681 nævnes desuden en skude på 21 læster tilhørende Søren Basse, men denne omtales ikke senere. Det er vel den samme, der omtales i 1680 som tilhørende dem begge.

Endvidere stod i 1681 Mads Pedersen Koch som ejer af en skude på 22 læster ved navn *Fortuna*. I 1687 strandede den ved Rugaard strand. Han står ikke opført med nogen ny større skude, men i 1691 står Jens Sørensen og Niels Koch som ejere af en skude *St. Johannes* på 22 læster.

Skibstype fra 1600'erne. Der findes kun få fremstillinger af danske skibe fra denne tid, og der hersker megen usikkerhed med hensyn til betegnelsen af typerne. Billedet her er malet på et vægpanel i borgmester Mads Lærkes gård fra 1601 i Nyborg (nu Nyborg Museum). – Fot. Behnke, Nyborg.

Den sidste af de større skuder over 20 læster var i 1681 Jørgen Sørensen på 21 læster. Han kaldes i de senere lister for Jørgen Sørensen Holme. Skuden hed *Haabet*, og den fandtes i alle årene til og med 1691.

I 1683 tilgik en skude på 33 læster tilhørende Søren Christensen Brage. Den kaldtes i alle de følgende år for krejert og havde iøvrigt navnet *Duen*.

Desuden nævnes i 1683 Søren Nielsen Hørning som ejer af en skude på 24 læster, men den forekommer herudover kun i listen for 1684.

Ebeltofts skibsflåde

<i>Læster:</i>	1680	1681	1682	1683	1684	1685	1687	1688	1689	1690	1691
<i>Krøjerter:</i>											
	39	39	39	39	39	39	39	40	40	40	
38	38	38	38	38	38	38	38	38	38		
				33 ¹	33	33	33	33	33	33	33
					30 ²	30	30	30	30	30	30
<i>Skuder:</i>											
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27 ⁵
										24	
				24	24						
	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22			
				22							
21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21
19	19	19	19		19	19	19	19	19	19	19
19											
18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
17			17								
16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16

En anden skude på 30 læster tilhørende Jens Jensen Morup tilgik ligeledes i 1683. Den hed *Raphael Engel* og omtales i alle de følgende år.

I 1688 står for første gang Erich Samuelsens nybyggede *Haabet* tilhørende Jørgen Arenfeld til Rugaard. Den er på 40 læster og nævnes kun de følgende to år.

Til sidst kan nævnes *St. Johannes* på 22 læster, der i 1690 alene tilhørte Jens Sørensen Madtsen, men i 1691 også Niels Koch.

Skibslisterne for de sidste år under Christian V's regering er ikke bevarede, men fra skibenes anløb af andre havnebyer kan dele af skibslisten vel nogenlunde rekonstrueres, men dog ikke i så stor udtrækning, at samlede tal kan angives. Imidlertid forårsagede Louis XIV's krige, at handelsskibene måtte samles i konvojer for under krigsskibeskorte at foretage rejser vestpå. I nogle af disse lister findes et par større skibe hjemmehørende i Ebeltoft. Det er to fløjter. Den ene *Fortuna* på 96 læster tilhørte Rasmus Christensen og nævnes på en konvojrejse i 1693. Den anden *Haabet* var på 40 læster og tilhørte Simen Basse. Denne var på konvojrejse både 1693 og 1694.

I skibslisterne for 1687 til 1691 nævnes foruden ejer, skibstype og læstetal tillige fartøjets navn. Det viser en navneskik helt forskelligartet fra vor tids og særdeles karakteristisk.

Det mest foretrukne navn var *Fortuna*, der var knyttet til ikke færre end seks fartøjer på listen for 1687. Et navn af nogenlunde samme tilsnit, *Haabet*, stod på fire fartøjer. Desuden var der syv fartøjer med religiøse navne, nemlig to med navnet *Raphael Engel*, foruden *St. Johannes*, *St. Anna*, *Jonas*, *St. Maria*, *Tobias*. Det eneste verdslige skibsnavn var *Dorothea*, men muligvis kan det her have været helgeninden Dorothea, der har været i tankerne.

De sidste seks navne er af en helt anden karakter end ovennævnte. Der er således to botaniske navne, *Nelliken* og *Apelbom*, samt to fuglenavne, *Nagtergalen* og *Duen*. Kun to er direkte maritimt prægede, nemlig *Macrelen* og *Snecken*.